

Gebruik van KI-stieren bij vleesvee

Is de witblauwfokker beter af met kunstmatige inseminatie (KI) dan met een dekstier? Tijdens een ledenvergadering van CRV droeg dierenarts en witblauwspecialist Geert Hoflack elementen aan om een gefundeerde keuze te maken. – LUC VAN DIJCK –

• rundvee •

Voor meer dan 30 koeien komt KI duurder uit dan een dekstier. Maar KI heeft onmiskenbaar grote voordelen. Je bent zeker van de vruchtbaarheid; dat is met een niet-geteste dekstier niet het geval. Met KI kan je ook de beste stieren van het ras gebruiken om de kwaliteit van je veestapel te verbeteren.

“De keuze voor een dekstier of KI heeft gevolgen op korte, middellange en lange termijn. Wat we in beschouwing moeten nemen zijn de kostprijs, de vruchtbaarheid van de veestapel en de genetische invloed van de keuze”, zegt witblauwspecialist Geert Hoflack.

Kosten van een dekstier en KI

“Kunstmatige inseminatie kost 28 euro voor 1,35 inseminaties”, berekent Geert Hoflack. “De kostprijs van een dekstier

(aankoopprijs, testen van de stier, restwaarde, onderhoud gerekend aan 2,5 euro per dag, 10% uitval) per jaar bedraagt 1100 euro. Dat komt overeen met 54 inseminaties; goed voor 27 drachten (gemiddeld genomen voor vaarzen 1,5 inseminaties en voor koeien 2,5 inseminaties per dracht). Zuiver kostprijsmatig bekeken, is de conclusie dat voor minder dan 30 vrouwelijke dieren KI goedkoper is dan een dekstier. Vanaf 30 dieren wordt een dekstier goedkoper.”

Vruchtbaarheid

De mate van vruchtbaarheid van een dekstier heeft gevolgen op middellange termijn. Het is bekend dat de drachtigheidsgraad afhangt van de kunde van de inseminator, het tijdstip van inseminatie, de gezondheid (van de baarmoeder) van

de koe en vooral van de kwaliteit van het sperma. En net met de kwaliteit van het sperma van witblauwe stieren gaat het niet zo goed. Witblauw sperma is niet zo vruchtbaar, dat is uit onderzoek gebleken. De zekerheid op kwaliteit bij KI is groter dan bij sperma van een dekstier. Het zaad dat in de KI-centra wordt afgetapt, ondergaat een dubbele vruchtbaarheidscontrole (controle op beweeglijkheid van de zaadcellen onmiddellijk na het aftappen en een tweede controle na diepvries) en sperma van slechte kwaliteit wordt onmiddellijk vernietigd. Uit de statistieken blijkt dat, bij de eerste inseminatie, de drachtigheid bij vaarzen tussen 40 en 75% bedraagt en bij koeien tussen 40 en 50%. Dat zijn behoorlijke resultaten die enkel gehaald kunnen worden mits een goede bronstdetectie. En dat betekent dat de dieren gedurende 3 keer 20 minuten per dag geobserveerd worden. Dit is en blijft op veel bedrijven een heikel punt. Veel bedrijven zijn daarvoor niet goed georganiseerd. Hulpmiddelen die de bronst detecteren en registreren, zoals stappentellers, zijn dan ook zeer efficiënt.

De vruchtbaarheid van een dekstier is een groot vraagteken. Die kan zeer vruchtbaar zijn of... helemaal niet vruchtbaar. De variatie is groot: tussen 0 en 100%. Daarmee is ook de onzekerheid bij de veehouder groot. De veehouder kan de kwaliteit van het sperma dat via electro-ejaculatie bekomen wordt, laten controleren. Vergeten we ook niet dat een dekstier in het weideseizoen 6 maanden op de weide bij de koeien gaat en dus een halfjaar de tijd krijgt om een koe te dekken. In alle andere landen waar men met vleesvee werkt, gaat de stier maar 6 weken bij de koeien, zijn de kalvingen meer geconcentreerd en is het werk op het bedrijf beter te plannen. Bij witblauw heeft de stier dus veel tijd om de koeien drachtig te maken. Werken met een (vruchtbare) dekstier is in de praktijk gemakkelijker dan KI. Er is geen bronstdetectie nodig en ook geen extra arbeid. Bij een stier die goed presteert, heb je veel drachtige koeien, een geconcentreerd kalfseizoen en kortere tussenkalftijden.

Genetische verbetering van de veestapel

Op lange termijn moeten we kijken naar de genetische invloed van het stiergebruik op de veestapel. En hier knelt het schoentje, wanneer we kijken naar de erfelijke monogene afwijkingen die de laatste jaren in het witblauw ras zijn gedetecteerd. Uit een onderzoek bij 7500 dieren (bijna allemaal stieren) blijken volgende resultaten: CMDI: 15% van de geteste stieren is drager;

Foto: Luc Van Dijck

Wie gebruik maakt van een dekstier – zelfs al is die getest en vrij van erfelijke gebreken – weet niet precies welk type van nakomelingen die stier geeft.

CMD2: 6% van de geteste stieren is drager; SQT (krommestaartsyndroom): 25% van de geteste stieren is drager; GGG (dwerg-groei): 28% van de geteste stieren is drager; overdracht: 15% van de geteste stieren is drager; arthrogrypose: 2% van de geteste stieren is drager; hamartoom: 10% van de geteste stieren is drager. Slechts 32% van de geteste stieren heeft geen enkel van de 7 gekende erfelijke gebreken.

In de KI-centra worden vandaag alleen stieren gebruikt die vrij zijn van de 7 gekende erfelijke gebreken. Dekstieren houden een groot risico in dat ze een of meer van de erfelijke gebreken dragen. Natuurlijk moet je de dekstier laten testen. Dat is de enige mogelijkheid om iedere twijfel te bannen. Anders zijn de risico's veel te groot. Op een paar generaties kan je meer dan 10% kalveren verliezen. Een dekstier testen kost voor de 7 testen 200 euro. Veel veehouders schrikken van dat bedrag. Op basis van het voorkomen van de erfelijke gebreken in de witblauwpopulatie, weten we dat de kans dat een stier volledig vrij is, statistisch gezien, 32% bedraagt. Dat betekent dat je gemiddeld 3,1 stieren moet laten testen om 1 stier te vinden die volledig vrij is. Dit kost 600 euro (3 x 200 euro). Niet weinig, maar nog altijd minder dan de kost van 1 dood witblauwkalf dat alles samen 1000 euro verlies betekent.

Een ander aandachtspunt inzake de genetische waarde van de veestapel is de inteeltgraad. Meer dan met dekstieren of proefstieren kan de veehouder met KI-stieren waken over de genetische diversiteit en de genetische risicospreiding. Om inteelt te vermijden, is het stieradviesprogramma een grote hulp.

Fokwaarden

Een groot voordeel van het gebruik van KI-stieren, is dat men zich kan baseren op de fokwaarden. Geert Hoflack hield een pleidooi om meer nuttig gebruik te maken van de fokwaarden die aangeven hoe een stier fokt en die een voorspelling geven over de nakomelingen. "De schat aan gegevens die beschikbaar zijn, gecombineerd met de mate van betrouwbaarheid, is een betrouwbare hulp bij selectie voor de witblauwfokker in functie van zijn bedrijfsdoel. De inspecteurs kijken op verschillende leeftijd naar de waarde van de dieren: een eerste bezoek kort na de geboorte, een tweede bezoek op 14 maanden en een derde bezoek voor de lineaire beoordeling. Het eerste bezoek geeft vooral informatie over gewicht, grootte, drinkvermogen, vitaliteit, afwijkingen en sterftecijfer van de kalveren. Het tweede bezoek geeft vooral informatie over gewicht, bespiering, gestalte, afwijkingen en sterfte bij de opfok. De lineaire beoordeling verschaft gegevens over de lineaire

kenmerken: grootte, groei, gewicht, bevelesheid, beenwerk en andere.

Wie op zoek gaat naar een stier om zijn veestapel te verbeteren, moet deze fokwaarden aandachtig bestuderen en er uithalen wat erin zit. Wie op basis van deze gegevens een keuze maakt, kiest voor zekerheid. Hij kan kiezen volgens zijn fokdoel en weet waar hij zal uitkomen. Wie gebruik maakt van een dekstier – zelfs al is die getest en vrij van erfelijke gebreken – weet niet precies welk type van nakomelingen die stier geeft. Weet dat niet iedere stier een rasverbeteraar is. Die

en. Gesekst sperma kan ook een scheve geslachtsverhouding recht trekken. Te veel vrouwelijke of te veel mannelijke nakomelingen kunnen zo in evenwicht gehouden worden. Daar kan je een bijkomend voordeel uithalen. Als je meer mannelijke nakomelingen wil, dan kies je best voor mannelijk sperma van stieren die kleinere, maar heel bevelesde dieren geven. Wil je meer vrouwelijke nakomelingen, kies dan voor vrouwelijk sperma van stieren die grote en lange koeien geven. Tenslotte, wanneer de fokkers stieren kiezen voor ofwel een vrouwelijke lijn, ofwel een man-

Foto: Luc Van Dijk

Op het bedrijf van Pieter Gillis in Kemzeke verhuizen de kalveren meteen na de geboorte naar de kalveriglo's die buiten staan. Deze aanpak, samen met een goed biestmanagement, deed de kalversterfte dalen.

zijn zeldzaam, 1 op 10 misschien. Drie op 10 verbeteren de veestapel maar hebben ook nadelen. Bij 6 op 10 stieren zijn de risico's te groot. Dat laatste is ook bij proefstieren het geval. Dus als je een vrije dekstier of een proefstier gebruikt, heb je 4 kansen op 10 dat het kalf meevalt en 6 kansen op 10 dat het tegenvalt.

Gesekst sperma

"Gesekst sperma is misschien voor velen nog een modeverschijnsel, maar er zijn indicaties waar het relevant is met gesekst sperma te werken. Gesekst sperma kan nuttig zijn om de verspreiding van bepaalde ziekten in de veestapel tegen te gaan. Zo kan men bij koeien die besmet zijn met neospora (de belangrijkste abortusverwekker) – om de besmetting te doorbreken – mannelijk sperma gebruiken (een stier draagt de besmetting niet rond) en vrouwelijk sperma bij niet-besmette koei-

nelijke lijn, dan zullen er ook meer stieren gebruikt worden in de witblauwpopulatie en verkleint zo het risico op inteelt.

Bedrijfsbezoek

De studienamiddag van CRV werd afgerond met een bedrijfsbezoek aan het witblauwbedrijf van Pieter Gillis in Kemzeke. Het bedrijf heeft 175 dieren en 75 kalvingen per jaar. Het areaal beslaat 44 ha met gras en mais. Zowel in de winter als in de zomer verhuizen de kalveren direct na de geboorte naar de kalveriglo's die buiten staan opgesteld. Deze aanpak, samen met een goed biestmanagement, deed de kalversterfte resoluut dalen. Alle gegevens worden nauwkeurig geregistreerd. De sterfte in de eerste weken bedraagt amper 1,6%. Samen met de abortussen (3,3%) is er 4,9% uitval. Vroeger was dat 10%. ■